

Wie was Paul White?

Als je Paul vroeg waarom hij naar Afrika was gegaan, zei hij dat hij geen keus had. Voor zover hij zich kon herinneren, zat Afrika al in zijn bloed vanaf zijn geboorte in 1910 in het plaatsje Bowral in Australië. Misschien kwam het door de fascinerende verhalen van zijn vader over diens ervaringen tijdens de Boerenoorlogen van 1899 tot 1902 in Zuid-Afrika. Die verhalen maakten grote indruk op de jonge Paul White. Zijn vader stierf in 1915 in een legerkamp aan de ziekte meningitis. Paul was toen nog maar vijf jaar oud. Net als zijn vader werd Paul een begaafd verhalenverteller. Hij erfde ook zijn plagerige gevoel voor humor.

Op zestienjarige leeftijd gaf Paul zijn leven aan de dienst van God. Hij ging geneeskunde studeren als een volgende, voor hem logische stap op weg naar zendingswerk in Afrika. Samen met zijn vrouw Mary en hun zoontje David verliet hij in 1938 de haven van Sydney om een nieuw leven te beginnen in Tanganyika (de oude naam van Tanzania). Hij had altijd gedacht dat hij en zijn gezin voor altijd in Afrika zouden blijven, maar een ernstige ziekte van Mary dwong hen om al in 1941 terug te keren. In Tanganyika kregen hij en Mary nog een dochter, Rosemary.

Al enkele weken na zijn terugkomst in Sydney werd Paul gevraagd om wekelijks op de radio een verhaal te vertellen over zijn belevenissen in Afrika.

De radiozender was in heel Australië te beluisteren. Paul verwierf bekendheid als de Jungledokter. De laatste uitzending vond plaats in 1985. De wekelijkse teksten voor de radio-uitzendingen vormden het ruwe materiaal voor de twintigdelige boekenserie *Jungledokter*.

Paul zei altijd dat hij het liefst een duizendpoot was, en dat was hij ook. Hij schreef, werkte als reumatoloog, sprak vaak in het openbaar, was betrokken bij veel christelijke organisaties, hij verwerkte de door hem verzonden verhalen in (dia)klankbeelden, komische boeken en cassettebandjes, zodat ze op radio en televisie te horen en te zien waren. Daarnaast produceerde hij als vogelliefhebber cassettes met geluidsfragmenten van talloze vogels – en hij deed nog veel meer.

Zijn boeken zijn deels of helemaal in 107 talen vertaald.

Paul beseftte na verloop van tijd dat het goed was dat zijn droom om een leven lang in Afrika te wonen en te werken, niet doorging. Hij geloofde dat hij dankzij de betere planning van God in staat was om meer mensen te bereiken door zijn leven in Australië dan door in Afrika te werken. Tot zijn grote vreugde ontmoette hij soms mensen die hem vertelden dat zij zich mede door zijn boeken tot de zending geroepen voelden.

Mary stierf in 1970 na een lang ziekbed. Paul hertrouwde met Ruth. Samen realiseerden zij nog vele nieuwe projecten. Hij stierf in 1992, maar de door

hem opgeschreven waargebeurde en verzonnen verhalen spreken nog altijd een breed publiek aan, van jong tot oud.

Tanzania

De verhalen in de boekenserie 'Jungledokter' zijn gebaseerd op de ervaringen van Paul als zendeling-arts in Tanzania, het land dat toen nog Tanganyika heette. Tegenwoordig zijn alle Afrikaanse landen onafhankelijk geworden. Dat heeft ervoor gezorgd dat ook sommige namen van landen en streken zijn veranderd. Nadat Tanganyika zelfstandig werd, vormde het samen met de eilandengroep Zanzibar het tegenwoordige Tanzania.

De naam Tanganyika wordt niet meer voor het land gebruikt. Het woord is alleen nog terug te vinden in de naam van het grote Tanganyika-meer.

Na de Eerste Wereldoorlog ging het land Tanganyika van Duitse in Engelse handen over. Op 9 december 1961 werd het onafhankelijk. In 1964 vormde Tanganyika samen met de eilanden van Zanzibar de Verenigde Republiek van Tanganyika en Zanzibar. Die naam werd later dat jaar veranderd in Verenigde Republiek van Tanzania.

Niet alleen de naam is veranderd. In dit gebied van Afrika zijn veel dingen gewijzigd sinds de boekenserie Jungledokter voor het eerst verscheen (1957). Afrika is in zijn geheel ingrijpend veranderd. Nog steeds lijden veel mensen aan dezelfde, aloude ziektes, maar de behandeling ervan is gelukkig sterk verbeterd. Er zijn echter nieuwe ziektes voor in de plaats gekomen en er is nog altijd veel werk te doen. Zendingsactiviteiten worden nu vaak door

Afrikanen zelf uitgevoerd en dus niet meer alleen door blanke westerlingen. Nog steeds zijn echter dezelfde problemen te overwinnen. De Blijde Boodschap verandert gelukkig nooit en brengt hoop aan hen die luisteren en gehoorzamen. De boekenserie 'Jungledokter' gaat over het brengen van gezondheid en welzijn naar Afrika, evenals over het brengen van het goede nieuws van Jezus Christus en de verlossing.

De pest

De pest is een van de oudste aanwijsbare ziekten die de mens kent en vormt in veel landen in de wereld nog steeds een groot probleem. De ziekte breekt niet meer vaak uit, maar als het gebeurt, moet er direct actie ondernomen worden. Uitbraken doen zich nog vooral voor in tropische en subtropische landen.

De drie meest voorkomende soorten pest zijn:

- builenpest, een infectie van de lymfeklieren;
- longpest, een infectie van de longen;
- bloedpest, een infectie van het bloed.

De pest is een ziekte die voornamelijk via huisratten wordt verspreid. De ene rat besmet de andere. De besmetting verloopt via vlooien die de ratten met zich meedragen. De vlooien zijn dus de echte boosdoeners. Via hun beten verspreiden zij de pestbacteriën. Mensen kunnen de ziekte krijgen als zij worden gebeten door een besmette vlo of wanneer zij lichamelijk contact hebben met mensen die de pest hebben. Het wordt helemaal gevaarlijk wanneer een patiënt behalve de pest ook nog eens een longontsteking krijgt. Als hij dan hoest, verspreidt hij microscopisch kleine druppeltjes met daarin de bacteriën door de lucht. Iedereen die zo'n druppeltje inademt, kan ook besmet raken. Veel epidemieën zijn op deze manier begonnen.

Als de ziekte niet wordt behandeld, kunnen er veel mensen aan overlijden. Tegenwoordig is de pest goed te bestrijden met antibiotica, als de ziekte op tijd wordt vastgesteld en er direct wordt gestart met de behandeling. Moderne medicijnen werken effectief tegen de pest, maar als een geïnfecteerde persoon niet meteen behandeld wordt, is de kans groot dat hij erg ziek wordt of overlijdt.

Woordenlijst

In het boek komen veel Afrikaanse woorden voor, meestal uit het Swahili. Deze woorden worden in het verhaal minstens één keer uitgelegd.

Woorden die zijn bedoeld om iets te benadrukken:

Eeh, Heh, Hongo, Hueegh, Koh, Kumbe, Naugh, Ngheeh, Yoh.

Tanzaniaanse talen:

Swahili (de belangrijkste taal)

Chigogo (een van de 150 stamtalen)

De betekenis van enkele veelvoorkomende zinnen:

Cili waswanu du:

Het gaat goed met ons (antwoord op een begroeting)

Lyaswa:

De zon is ondergegaan

Lyasweza:

De zon is echt helemaal ondergegaan (bevestiging van *Lyaswa*)

Mbera, mbera, lete wuzeru:

Snel, snel, maak licht!

Muli waswana:

Hoe is het? (groet)

Swanu muno muno:

Dit is heel fijn

Zo'sweru, Daudi:

Goedenavond, Daudi

Zo wusweru gwe gwe:

U ook een goede avond, Bwana (respectvolle titel, zoiets als: geachte meneer)

Woorden in alfabetische volgorde:

Asante	dank je
Askari	politieagent, soms ook (nacht)waker
Bwana	respectvolle titel
Charka	op een hoop of op een stapel gegooid
Chenga	Afrikaanse alarmkreet
Chewi	luipaard
Chibwa	kleine hond
Chimate	kleine spade
Dudus	vlooien
Dukas	winkels
Fundi	een expert
Gramophoni	platenspeler
Hodi?	Mag ik binnenkomen?
Ilimba	muziekinstrument
Kabisa	helemaal, totaal
Karibu	welkom
Kenda	negen
Kisu	mes voor de jacht
Knobkerrie	stok met knobbel als handvat, wandelstokensomsslagwapen
Kumi	tien
Kumi na moja	elf
Kwaheri	tot ziens
Lulu baha	onmiddellijk
Mahala matitu	zwarte magie
Malenga	water
Mapepo	boze geesten

Masiafu	mieren
Matama	maïs
Matumbiko	offers
Mbukwenyi	groet
Mbwuka	goedendag
Muzinzi	zoet
Nane	acht
Nani	wie
Ndio, Bwana	Ja, meneer
Nhembo	olifant
Ng'o	nee
Nzoka-mbaha	python
Pani	vlo
Panga	lang mes
Panya	rat
Pumba	zemelen
Saba	zeven
Shauri	discussie
Sikuku	feestdag
Simba	leeuw
Singila	muziekinstrument
Sukari guru	klontjes of brokken bruine suiker
Tabu sana	grote problemen
Tuwi	uil
Twa	propvol, verzadigd
Viswanu	goed, prima
Wahindi	Indiërs, vaak winkeleigenaren
Watu wote	iedereen
Wazee	de ouderen, dorpsoudsten
Wuvimbo	zwellingen

Mensen die in het boek voorkomen

Laten we, voordat we met het verhaal beginnen, even goed kijken naar de mensen die daar een belangrijke rol in spelen. Bwana (de meneer) is de hoofdarts en degene die het verhaal vertelt. Daudi is zijn assistent. Lees aandachtig de namenlijst hieronder, want dat zal je helpen bij het begrijpen van het verhaal.

Bwana	hoofdarts
Chibwa	het hondje
Chimate/Kisu	de eigenaar van Chibwa
Daudi	assistent en plaatsvervanger van de dokter
Elisa	timmerman
Mboga (Spinazie)	medewerker in het ziekenhuis
M'temi	belangrijk dorpshef
Mzito	vrouw van Mboga
Palata	dief
Perisi	verpleegster, vrouw van Simba
Pumba	toverdokter
Sechelela	hoofdverpleegster
Simba	leeuwenjager
Suliman	Indiër
Sumbili	gewoon dorpshef

Het Mvumiziekenhuis

Het Mvumiziekenhuis bestaat echt. Nadat de boekenserie *Jungledokter* voor het eerst verscheen, hebben vele andere artsen en zendelingen vrijwillig in het ziekenhuis gewerkt, onder wie ook Nederlanders. Het ziekenhuis is nog steeds het enige ziekenhuis voor ruim 400.000 mensen in een groot gebied ten zuiden van de stad Dodoma in Tanzania.

1

Uitnodiging voor het feestmaal

'Bwana, dokter, ze zijn heerlijk geroosterd!'

Vijf hoofden knikten instemmend.

'Blijf alstublieft bij ons eten, Bwana.'

'Ja, geachte meneer, blijf alstublieft, want vandaag vieren wij een *sikuku*, een belangrijke feestdag.'

Weer een andere stem zei: 'Geen vlees is zo lekker als dat van de Panya.'

Zo onopvallend mogelijk mompelde ik naar mijn Afrikaanse assistent: 'Het vlees van de wat, Daudi?'

'Panya, de rat, Bwana', mompelde hij terug. Hij bewoog zijn mond nauwelijks, maar rolde veelbetekend met zijn ogen. Daarna zei hij luider: 'Tijdens de dagen dat de jonge jongens worden geïnitieerd in de stam, is er geen grotere lekkernij dan geroosterd rattenvlees.'

Ik richtte me tot de jongens. 'Dit is werkelijk een bijzondere uitnodiging, maar ik wil jullie je feestmaal niet afnemen.'

Er kwam een stortvloed van antwoorden.

'Ng'ò, Bwana, er is meer dan genoeg.'

'We hebben er heel veel gevangen.'

'We hebben wel 87 ratten geroosterd, Bwana.'

'Dit vlees is een genot voor uw maag.'

'De boutjes zijn heerlijk geroosterd.'

Het viel niet mee om serieus te blijven kijken. 'Yoh, het spijt me echt, maar uit ervaring weet ik dat het geroosterde vlees van de Panya mij altijd zwaar op de maag ligt. In plaats van iets van jullie feestmaal af te nemen, wil ik er graag iets aan toevoegen. Iets waarvan jullie zullen watertanden.'

'Sukari guru', klonk een stem. De hele groep jongemannen richtte plotsklaps alle aandacht op Daudi die een zaag had gepakt en, in de kamer waar we normaal gesproken de medicijnen bereidden, een grote klont kleverige, halfverwerkte bruine suiker in vuistgrote brokken zaagde. Hij pakte één zo'n brok, draaide die om en perste er een kakkerlak uit die hij achteloos terzijde legde.

'Zevenentachtig ratten is een goede vangst, Bwana. We hebben meer dan genoeg vlees. Weet u zeker dat u niet meekomt?'

Ik wist het zeker.

Bezorgdheid kwam in me op. Die grote hoeveelheid ratten zou wel eens een teken kunnen zijn dat er problemen waren in de uitgestrekte velden van Tanzania. Blijkbaar was mijn ongerustheid te zien, want Daudi trok vragend zijn wenkbrauwen op. 'Bwana, hebt u dat gevoel ook? Het is maar goed dat Simba, de jager, bij ons is.'

'Eheh, er hangt gevaar in de lucht – of in ieder geval iets dat erop lijkt. Er moeten duizenden ratten rondlopen.'

'Ja natuurlijk, maar dat komt doordat het de regentijd is en de maïs groeit. Er is overal voedsel.'

Terwijl hij nog aan het praten was, dook er plotse-ling een havik omlaag op het akkertje waar de pin-daplanten groeiden. Een moment later steeg de roof-voegel weer op, met een rat in zijn klauwen.

Die avond bleef ik een onheilspellend gevoel hou-den. Ik wilde alles eens op een rijtje zetten. Ik pakte een boek van de plank en las de laatste informatie over tropische ziektes. Ik schreef bladzijden vol met aantekeningen.

Van buiten kwam luid geschreeuw en vanuit de met maïsstengels gebouwde hut waar Simba samen met de jongemannen tijdens het initiatieritueel ver-bleef, klonken vreugdekreten. Daudi klopte aan de deur om me het avondverslag van het ziekenhuis te geven.

'Zo'sweru, Daudi – goedenavond, Daudi.'

'Zo'wusweru gwe gwe – u ook een goedenavond, Bwana.'

'Wat heeft al die opwinding te betekenen?'

'Koh, dit zijn zeer belangrijke dagen in het leven van een Afrikaanse jongen, Bwana. Dit zijn de initi-atedagen. Luister. Simba legt hun belangrijke zaken uit. Ze zullen straks hun lichamen met witte pijp-aarde insmeren. Ze voelen zich nu heel belangrijk. In deze dagen laten ze immers hun kindertijd achter zich. Ze worden volwassen leden van de stam.'

‘Het is prima dat ze blij zijn, Daudi, maar ik heb een bang voorgevoel, alsof er iets ergs gaat gebeuren. Ik weet nog niet wat het is, maar ik weet zeker dat het mijn verantwoordelijkheid is om ertegen te strijden. Het voelt alsof de gevolgen wel eens heel ernstig zouden kunnen zijn wanneer deze nu nog onduidelijke bedreiging niet wordt ontdekt en vernietigd.’

Daudi knikte. ‘Ik heb dit voorgevoel ook en ik word er niet blij van.’

We waren het eens. ‘Het belangrijkste wapen dat alle christenen delen, is praten met God.’

Daudi knikte weer. Samen knielden we neer en we vertelden God over onze angst. We vroegen om Zijn wijsheid en om inzicht, zodat we op een goede manier zouden kunnen omgaan met iedere situatie die zich voordeed.

Daudi liep terug naar het ziekenhuis. Ik ging zitten om een hoofdstuk uit de Bijbel te lezen, maar ik nam er niet veel van op. Het ging over de Filistijnen die tegen Israël streden, maar volgens mij had het niets te maken met mijn problemen. Ik klapte het boek dicht, legde het aan de kant en maakte me klaar om naar bed te gaan.

Simba en zijn pupillen zaten nog steeds rond het vuur buiten de hut. Hij had hun blijkbaar net een verhaal verteld, want gegrinnik golfde door de avondlucht. Daarna zong de groep zachtjes een geestelijk lied. Simba leerde de jongemannen niet alleen hoe het er

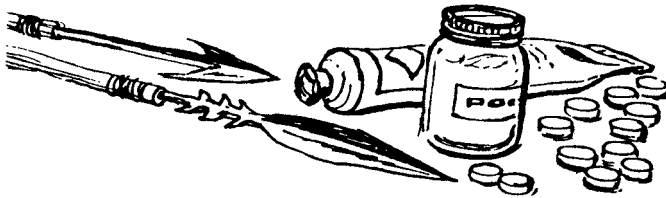
in de stam aan toe ging, maar ook in het Koninkrijk van God.

Toen ik uiteindelijk de onderrand van mijn muskietennet tussen mijn matras en de bedrand duwde, zodat er werkelijk geen enkele mug binnen het net kon komen, was er buiten niets anders te horen dan het getsjirp van de krekels.

Het was een warme nacht, zonder een zuchtje wind. Ik lag te woelen. Ik dacht aan van alles en nog wat en plande in gedachten enkele komende activiteiten. Toen ik eindelijk bijna in slaap gevallen was, schrok ik klaarwakker door het gebrul van een leeuw.

Er klonk geschreeuw uit de hut van Simba. *'Mbera, mbera, lete wuzeru – snel, snel, maak licht!'*

Iemand gooide een handvol droog gras op de smeulende resten van het vuur. In het schijnsel van de snel opkomende vlammen waren de geelbruine manen te zien van een leeuw die tussen het initiatiekamp en het ziekenhuis stond. Snel werd er meer gras op het vuur gegooid. Een grote groep keek gespannen toe hoe het grote dier langzaam terugkroop door een gat in de doornstruiken rond het kamp en ziekenhuis.

Nog minstens een uur lang waren zijn gegrom en gebrul te horen. Ik was klaarwakker, dus deed ik een lamp aan en stortte me op het oplossen van een schaakvraagstuk. Maar in plaats van schaakstukken doemde het ene na het andere Afrikaanse dier in mijn gedachten op. Vreemd genoeg bevond zich onder die kruipende en lopende beestjes en beesten geen leeuw.

'*Hodi?* – Mag ik binnenkomen?' vroeg een stem bij de deur in het Swahili.

'*Karibu, Simba* – je bent welkom, Simba.'

De breedgeschouderde jager kwam naar binnen. 'Het lijkt erop dat we vanavond hadden', zei ik.

'*Eheh*, Bwana. Vergis u niet. Hij zal terugkomen. Vannacht niet meer, maar een andere keer. Ik heb zijn pootafdrukken goed bekeken. Deze leeuw loopt mank en hij is oud. Die jaagt niet meer op antilopen, gnoes of zebra's. Hij zoekt prooien die niet zo vlug en behendig zijn.'

'Zoals jij en ik.'

Simba grijnsde. 'En de kinderen, Bwana. Wat gaan we ertegen doen?'

'Daar staat mijn oude geweer.' Ik wees naar een ouderwetse buks. Het roestige stuk ijzer produceerde nog altijd een hoop lawaai, maar het was onbetrouwbaar. 'Ik ben bang dat je daarmee nog geen deukje in zijn huid schiet.'

'*Eheh*, dat is niet goed, want als je een leeuw verwondt, maak je hem alleen maar kwaad. Leeuwen zijn schuchter als het dag is, maar 's nachts zijn ze voor niemand bang.'

'Jij hebt toch ooit een leeuw gedood met een speer?'

'Dat klopt, Bwana, maar dat is iets wat ik niet nog een keer wil meemaken. Ik maak me zorgen.'

'Echt waar? Ik ook. De hele avond ben ik al bezorgd.'

Simba grinnikte. 'Bent u soms bang voor leeuwen?'

'Jazeker, maar dat is niet waar ik me zorgen over maak. Er hangt iets in de lucht. Iets dreigends en vaags dat ik wel kan voelen, maar nog niet begrijp.'

'Bwana, dan stel ik voor dat we eerst het probleem van de leeuw oplossen.'

'Viswanu – prima. Hoe denk je dat te gaan doen?'

'Ik heb pijl en boog. Als ik schiet, mis ik nooit.'

'Yoh, maar wat doe je als je toch mis schiet, of als je de leeuw alleen maar verwondt?'

'Bwana, ik zal de leeuw niet missen, maar het is mogelijk dat hij niet meteen dood gaat. Daarom heb ik uw hulp nodig. De leeuw moet snel worden gedood, anders zullen mensen het slachtoffer worden. Ik heb een giftige pijl nodig, eentje met een heel sterk gif.'

'Ik heb wat je nodig hebt. Het ligt in de speciale kast met het plaatje van het doodshoofd en het kruis van botten. Maar, Simba, gif is toch meer iets voor een traditionele medicijnman. Niet voor mij?'

De jager grijnsde. 'Ik ga liever voor zekerheid, Bwana. Ik wil zeker weten dat het spul giftig genoeg is om de leeuw snel te doden.'

Ik opende de kast met het vergif. Uit een blauwe fles haalde ik een beetje wit poeder en uit een glazen medicijnflesje pakte ik een stuk of tien pilletjes. De pilletjes plette ik tot een fijn poeder, waarna ik het met het andere poeder mixte. Het mengsel roerde ik met een beetje wolvet tot een dodelijke pasta. Simba was intussen weggelopen en kwam terug met zijn boog en drie pijlen. Voorzichtig smeerden we de pasta over de punten van de pijlen.

‘Kijk heel goed uit met dat spul. Het is een mix van twee sterk giftige poeders, strychnine en cyanide. Als jij of iemand anders dat spul in zijn lichaam krijgt, is het afgelopen – en snel ook.’

Simba knikte. ‘Ik zal deze pijlen met zorg behandelen. Luister, Bwana.’

Een stuk verderop in het doorngewas klonk het gebrul van een leeuw. ‘*Hongo*, zo te horen, heeft hij het niet naar zijn zin. De wanden van zijn maag raken elkaar, zo veel honger heeft hij.’

‘Je zei net dat je niet verwacht dat de leeuw vannacht nog terug komt. Maar de harten van veel mensen zullen deze nacht natuurlijk wel sneller kloppen, doordat ze doodsbang zijn.’

‘*Ngheeh*, Bwana. Velen zullen vannacht buiten hun huis een speciaal middeltje neerzetten, waarvan ze denken dat het de leeuw op een afstand houdt. Deze nacht is een ideale nacht voor toverdokters en andere figuren die de duisternis liever hebben dan het licht.’ Simba spuugde op het zand. ‘Voelt u dan niet dat het een nacht is vol angst en gevaar?’